

УДК 331.5:656.025.2

С. М. Сич,

д.е.н., проф., Національний авіаційний університет, м.Київ

Д. О. Сугоняко,

ст. викладач, Державний інститут економіки і управління, м. Чернігів

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТУРИЗМУ Й ТРАНСПОРТУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТАН І РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Анотація. В статті розглянуті питання взаємозв'язку туризму й транспорту та їх впливу на підвищення якості людського капіталу

Annotation. In the article the considered questions of intercommunication of tourism and transport and their influence are on upgrading human capital .

Ключові слова: туризм, транспорт, людський капітал, інновації, продуктивність праці

Keywords: tourism, transport, human capital, innovations, productivity.

Вступ. В умовах активізації ринкових процесів, усвідомлення необхідності розвитку людського капіталу як основного індикатору стану національної й регіональної економіки набуває своєї актуальності. Людський капітал та його інтелектуальний потенціал є найбільш цінним ресурсом, який визначає темпи економічного розвитку і впровадження інноваційних змін.

Інвестиції в людський капітал та їх економічна віддача мають свою специфіку в різних галузях економіки.

Туристична галузь, маючи чітку соціальну спрямованість, передбачає задоволення потреб людей в оздоровленні, підвищує показники продуктивності праці, позитивно впливає на психологічно-емоційний стан трудових ресурсів, відтворення їх працездатності.

Невід'ємною частиною індустрії туризму є транспортне обслуговування, яке забезпечує пересування туристів з одного місця в інше, впливаючи тим самим на ефективність туристичної діяльності.

Туризм і транспорт, як перспективні та взаємопов'язані галузі економіки Чернігівського регіону, з одного боку безпосередньо залежать від такої економічної категорії як людський капітал, з іншого впливають на його стан та розвиток.

Сутність теорії формування людського капіталу та джерела інвестування коштів в його розвиток в своїх працях досліджували національні та зарубіжні вчені, зокрема Б. Басів, Г.Беккер, В.Близнюк, Д. Богиня, О.Бородіна, З. Варналій, С.Вовканич, А. Гальчинський, В. Гесць, Б. Гойло, О. Грішнова, А. Дайновський, Е.Долан, М.Долішній, Г. Євтушенко, Р. Капелюшников, Дж. Кендрік, М. Конотопов, Б. Корчагін, С. Куганський, С. Кузнець, В. Куценко, А. Лисков, С. Лібанова, Р. Лукас, Б. Марцинкевич, С. Писаренко, Л. Семів, А. Сміт, Р. Солоу, І. Фішер Л. Шевчук, В. Щетинін, Т. Шульц та інші.

Туризм як фактор розвитку здоров'я людського капіталу досліджували Н. Єськова, В. Квартальнов, І.Лапшина, І. Чекан тощо.

Питання впливу людського капіталу на розвиток різних видів транспорту, ефективність його використання в транспортній галузі розкриті в наукових роботах В. Диканя, Ю.Єлагіна, В. Компанійця, Т. Петухової, Є. Сича, О. Соколової, В. Чекаловця та інші.

Не дивлячись на значний науковий доробок в сфері визначення сутності, показників оцінки, перспектив розвитку людського капіталу відсутні напрацювання стосовно впливу туристичного транспорту на стан людського капіталу, що потребує подальших досліджень.

Постановка задачі. Метою даної статті є дослідження впливу інноваційних змін, що впроваджуються туристичними й транспортними підприємствами на активізацію інтелектуальної складової та підвищення якості людського капіталу.

Результати. Термін «людський капітал» в наукову літературу було введено в другій половині ХХ століття американськими вченими-економістами Т. Шульцом і Г. Беккером.

Саме Т. Шульц вперше зазначив, що окрім освіти людський капітал повинен включати і стан здоров'я. [1].

Г. Беккер, продовжуючи дослідження в даній сфері, вказував на те, що одним із способів інвестування в людський капітал є поліпшення фізичного і емоційного стану людини [2].

На сьогоднішній день в науковій літературі не існує єдиного визначення терміну «людський капітал».

Так, С. Фішер зазначає, що людський капітал «є мірою втіленої у людині здатності приносити дохід» [3].

Е.Долан, Д.Ліндсей, визначаючи сутність людського капіталу зазначали, що до нього відносяться розумові здібності людини не тільки від народження, але й здобуті нею під час навчання, освіти та практичного досвіду [4].

В. Д. Базилевич розкриває сутність людського капіталу «як здатність людини забезпечувати своєю діяльністю дохід за допомогою використання інтелектуальних здібностей, набуті кваліфікації і практичного досвіду» [5].

О. А. Грішнова під людським капіталом розуміє «сформований або розвинений у результаті інвестицій і накопичений людьми (людиною) певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій та інших продуктивних якостей, який цілеспрямовано використовується в тій чи іншій сфері економічної діяльності, сприяє зростанню продуктивності праці й завдяки цьому впливає на зростання доходів (заробітків) його власника.» [6].

Л. Т. Шевчук визначає людський капітал як «частину сукупних знань, здібностей і кваліфікацій носіїв робочої сили, яка здатна приносити дохід, тобто, яка використовується для виробництва товарів і послуг» [7].

Загальним у наведених визначеннях є те, що людський капітал характеризується як сукупність професійних здібностей, рівня освіти, особистих рис та мотивацій людини, що використовується нею в економічній діяльності, забезпечуючи тим самим зростання продуктивності праці і доходів. Виходячи з цього, людський капітал є одним з чинників соціально-економічного розвитку та головним фактором забезпечення формування інноваційної економіки.

Вплив туризму й транспорту на стан людського капіталу та регіональну економіку наведено на рисунку 1.

Зниження рівня життя населення, збільшення вартості туристичних і транспортних послуг призводить до того, що не кожна працююча людина може дозволити собі туристичну подорож з оздоровчою або іншою метою. Накопичення фізичних, емоційних навантажень негативно позначаються на стані здоров'я трудових ресурсів, призводять до зниження життєвої та ділової активності, зменшують показники продуктивності праці, заробітної плати та доходів, що отримують підприємства, державний й місцевий бюджети.

Підвищити якість людського капіталу регіону можливо завдяки розвитку туристичної індустрії, яка в свою чергу дасть поштовх для розвитку пов'язаних з нею галузей регіональної економіки. Туризм впливає на соціально-економічний стан регіону через попит і споживання туристів, при цьому туристичні послуги непотрібно доставляти споживачам-туристам, вони самі прибувають в місця їх надання [8].

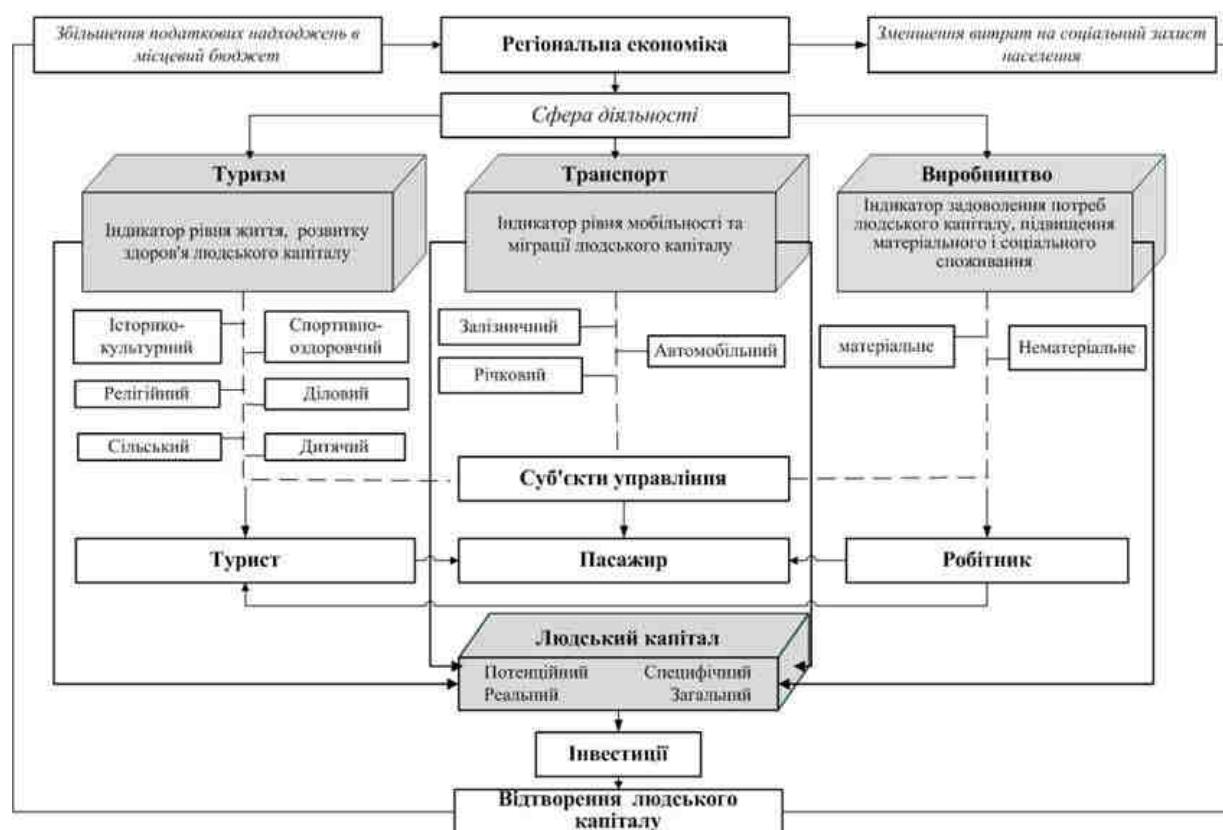

Рисунок 1. Вплив туристичного транспорту на людський капітал

Туристичній галузі притаманний ряд специфічних особливостей, до яких можна віднести те, що її можливо розвивати в період економічної кризи, так як витрати на створення робочих місць в туризмі в декілька разів менші в порівнянні з іншими галузями, а кошти, вкладені у розвиток туристичної індустрії, мають швидкий термін окупності.

Розвиток туристичної сфери позитивно впливає на життя населення, організацію праці й відпочинку, відтворення працездатності трудових ресурсів, вирішує проблеми раціонального використання вільного часу, розширення світогляду та культурного збагачення людей, встановленню культурно-економічних зв'язків на міжрегіональному, національному і міждержавному рівнях.

Забезпечити збільшення конкурентоспроможності туристичної галузі неможливо без розвитку індустрії транспортного обслуговування і її інноваційного оновлення. Застосування нових технологій в туризмі і на транспорті, що обслуговує туристів, не призводить до скорочення трудових ресурсів, як це відбувається у виробництві.

Транспорт обумовлює концентрацію виробництва, впливає на формування системи розселення людей, територіальну децентралізацію промисловості та сфери послуг.

Між туристичним транспортом і людським капіталом існує зворотний зв'язок. Туристичний транспорт, здійснюючи непрямий вплив на внутрішні стимули працівників до роботи, дозволяє активізувати інтелектуальну складову людського капіталу, що сприяє збільшенню висококваліфікованих робітників, високопродуктивна праця яких впливає на темпи зростання регіональної економіки, підвищуючи соціальну та економічну ефективність.

Людський капітал забезпечує необхідною кількістю та якістю робочої сили галузі регіональної економіки, зокрема і туристичний транспорт. Підвищення якості людського капіталу на транспорті, що обслуговує туристів, потребує вкладання інвестицій в його розвиток. Інвестиції в людський капітал підприємств туристичного транспорту перш за все передбачають витрати на освіту, підвищення кваліфікації персоналу, підготовку його за місцем роботи, медичне страхування та інш. Дані інвестиції є економічно вигідними й обґрунтованими як для окремої людини, підприємства, так і для суспільства в цілому.

Людському капіталу притаманне фізичне і моральне зношування, тому інвестиції в його розвиток дають змогу підвищити цінність здобутої освіти, збагачують професійний досвід, забезпечують зміну світогляду, посилюють мотивацію до праці, зменшуючи при цьому міграцію робітників з метою поліпшення умов працевлаштування.

Людський капітал має потреби та інтереси не тільки в сфері праці, але і відпочинку, які можуть задовольнити підприємства туристичної індустрії, до яких в першу чергу належить транспорт. Не розвинена туристична й транспортна інфраструктура спонукають людей до відпочинку за кордоном, зменшуючи при цьому

сукупні доходи регіону і негативно позначаються на зайнятості місцевого населення.

При цьому людський капітал дозволяє оцінити вплив соціального фактору на діяльність підприємств транспорту, що займаються обслуговуванням туристів.

Головною вимогою до туристичного транспорту є підвищення швидкості при збереженні безпеки руху. Для виконання даної вимоги необхідно раціонально розподілити види транспорту згідно до туристичних маршрутів, забезпечити їх оптимальну взаємодію, зменшити нераціональні витрати вільного часу туриста в дорозі. При цьому зростання обсягу турпотоків позначиться на збільшенні обсягу перевезення туристів різними видами транспорту. Зростання обсягу перевезень туристів поряд з позитивними моментами, такими як збільшення доходів і прибутку транспортних підприємств, збільшення кількості робочих місць, зростання рівня заробітної плати має і негативні пов'язані зі збільшенням навантаження на дорожньо-транспортну інфраструктуру, забруднення навколишнього середовища, що негативно позначається на здоров'ї людей. Також посилення інтенсивності руху та його швидкості може призвести до виникнення дорожньо-транспортних пригод та позначиться на збільшенні рівня травматизму та смертності [9,10].

Підвищення рівня комфорту, безпеки та швидкості подорожування неможливо досягти без впровадження інновацій в діяльність туристичного транспорту.

Висновки. Інноваційне оновлення підприємств туристичного транспорту забезпечить вклад інвестицій в процеси життєдіяльності людського капіталу та ефективність його відтворення.

Існуючий розрив між науковими розробками в сфері інновацій в туризмі та транспорті, що обслуговує туристів, можна усунути шляхом залучення до цього процесу провідних вищих навчальних закладів, що мають потужний науковий потенціал. Симбіоз сфери послуг та науки буде сприяти більш інтенсивному розвитку інноваційної діяльності й підвищенню конкурентоспроможності регіональної економіки.

Також активніше треба залучати науковців до розробки місцевих програм та проєктів розвитку інновацій в транспортному обслуговуванні туристів, оцінці їх ефективності, обґрунтуванні фінансово-кредитного забезпечення інноваційних процесів, визначенні стратегії і тактики інноваційної політики підприємств туристичного транспорту.

Підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня працюючих, збільшення рівня їх зайнятості в індустрії туризму буде сприяти розбудові туристичної інфраструктури, збільшенню кількості робочих місць в галузях пов'язаних з туризмом. В свою чергу це дасть змогу збільшити дохідну частину місцевого бюджету за рахунок зростання як власних, так і закріплених доходів та зменшити витратну частину на соціальний захист населення.

Список використаних джерел

1. Shultz T. Investment in Human Capital. N.Y., London, 1971.
2. Becker, Gary S. Human Capital. N.Y.: Columbia University Press, 1964.
3. Фишер С. Экономика / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи; [пер. с англ. со 2-го изд.] – М.: «Дело ЛТД», 1995. – 864 с.
4. Долан Э.Дж. Микроэкономика / Э.Дж. Долан, Д. Линдсей; [пер. с англ. В. Лукашевича и др.; Под общ. ред. Б. Лисовика и В.Лукашевича]. – С.Пб.: «Литера плюс», 1994. – 448 с.
5. Економічна теорія: Політекономія: Підручник/ За ред. В.Д.Базилевича – 7-ме вид. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.
6. Економіка праці та соціально-трудова відносини. Підручник / О. А. Грیشнова. - 4-е вид., оновлене. - К. : Знання, 2009. - 390 с.
7. Шевчук Л.Т. Втрати людського капіталу в Україні: понятійно-категорійний апарат і концептуальні положення/ Л.Т. Шевчук// Соціально-економічні дослідження в перехідний період. – Львів: ІРД НАН України. – 2007, вип. 3 (65). – С. 9-27.
8. Сич Є.М., Сугоняко Д.О. Ретроспективний аналіз системи транспортного обслуговування туристів в регіоні// Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту: Серія «Економіка і управління». –Вип. 15. –ДЕТУТ, 2010. –с.148-154.
9. Сугоняко Д.О. Регіональна соціально-економічна система «туризм-транспорт»// Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць.-Випуск 264: В 9т. – Т.У. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2010. – с.1205-1211.
10. Сугоняко Д.О.Економічно-організаційні проблеми транспортного обслуговування туристів в регіоні та напрямки їх вирішення// Проблеми економіки транспорту: Тези доповідей ІХ Міжнародної наукової конференції. – Д.:ДНУЗТ, 2010р. –с.106.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2011 р.

ТОВ "ДКС Центр"